

Jan Bartys.

Materiały prehistoryczne z Goszyc pow. miechowski.

Antiquités préhistoriques de Goszyce, arrondt de Miechów.

Z 7 ryc. — Avec 7 figures.

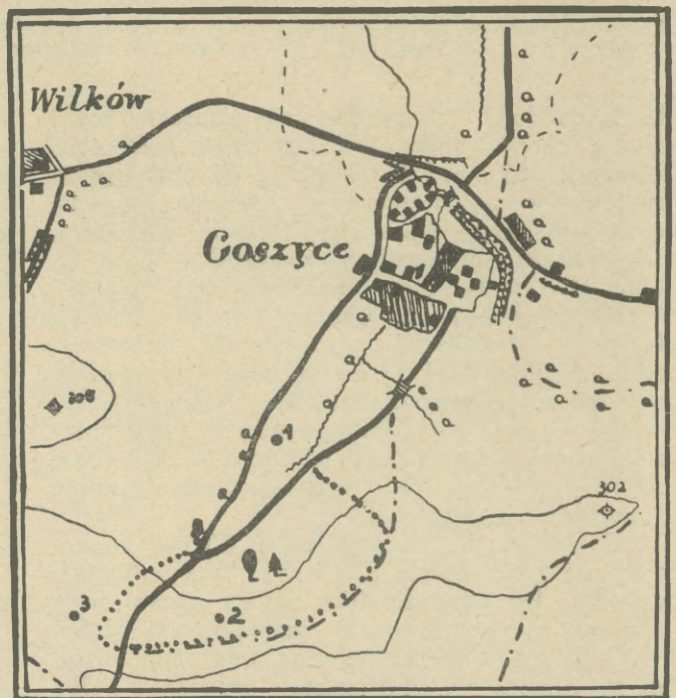
W uzupełnieniu opisu materiału prehistorycznego ze wsi Goszyce, pow. Miechów, częściowo opublikowanego¹⁾, przedstawiam resztę zabytków. Prace terenowe przeprowadzono w r. 1931 ze skromnych funduszy Muzeum Archeologicznego P. A. U., przy zupełnie niesprzyjających warunkach atmosferycznych (śnieg i deszcz). Objęły one niewielką przestrzeń w stosunku do obszaru, na którym stwierdzono występowanie zabytków. Ograniczono się do przekopania kilkuset zaledwie m² pola dworskiego „Zachmielnica“ (zob. mapkę stan. 1), odkopania zniszczonego grobu ciałopalnego (zob. mapkę stan. 2), oraz odsłonięcia dwu grobów szkieletowych z I okr. brązu na kolonji „Legjonówka“ (zob. mapkę stan. 3). Systematyczne badania na większej przestrzeni pola „Zachmielnica“ dałyby z całą pewnością niezmiernie ciekawe rezultaty i rzuciłyby wiele światła na zagadnienie ciągłości osadnictwa przedhistorycznego na obszarach lessowych Zachodniej Małopolski.

Wczesnohistoryczne cmentarzysko szkieletowe.

Cmentarzysko to (ryc. 2) zajmowało zapewne obszar kilkuset metrów kwadratowych, jednakże coroczne roboty rolne zniszczyły je w wielkim stopniu. O rozmiarach jego świadczą liczne kości ludzkie, walające się po powierzchni roli. Odkryto tu zaledwie dziewięć grobów, przyczem czaszka z gr. nr. 5 i kości długie z grobu nr. 4 należą niezawodnie do tego samego osobnika. Głębokość, do jakiej sięgały poszczególne szkielety, wahała się między 20 a 50 cm. Jakkolwiek nie można było stwierdzić rzędogo układu grobów, to jednak wyraźnym był kierunek osi szkieletów, a to pn. zach. (głowa) — pośd. wsch. (nogi). Wyjątek stanowił grób nr. 2, odwrócony o 180° od kierunku

zasadniczego. Długość szkieletów, mierzona w terenie, wynosiła od 165 do 175 cm. Szczegółowo przedstawiały się poszczególne groby w sposób następujący.

Grób nr. 1: szkielet na głębokości 40 cm od powierzchni, w pozycji wyciągniętej na wznak,

Ryc. 1. Mapka okolicy wsi Goszyc, w pow. miechowskim. 1. Pole „Zachmielnica“, 2. grób ciałopalny w lesie, 3. groby z I okr. brązu. — Fig. 1. Carte des environs du village Goszyce, arrondt. de Miechów. 1. Champ „Zachmielnica“, 2. tombeau à incinération au bois, 3. tombeaux du I. période de l'âge du bronze.

ręce wzdłuż ciała, zgięte nieznacznie w łokciach, dłońmi skierowane ku miednicy. W odległości 20 cm od palców lewej stopy znaleziono fragmenty żelaznych obręczy z drewnianego wiaderka.

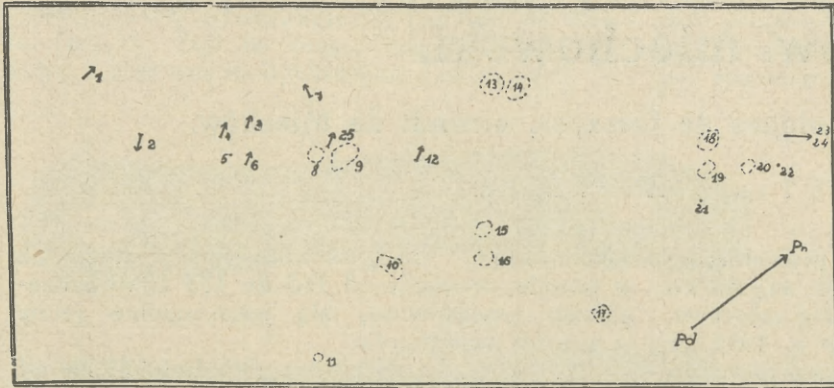
Grób nr. 2: dochowała się czaszka i trzy kości długie. Obok czaszki dwa kabłączki skro-

¹⁾ Przegląd Archeologiczny T. V. Rok 1933—1934: Dr. J. Reymann: Groby z wczesnej epoki brązu w Goszycach w pow. miechowskim. — Mgr. J. Bartys: Osada z wczesnego okresu wpływów kultury prowincjonalno-rzymskiej w Goszycach pow. miechowskiego.

niowe esowate, z drutu srebrnego o średnicy 5 mm. Średnica kabłączków od 28—30 mm. Jeden z nich zdobiony trzema równoległymi brózdkami na esowatem odwinięciu.

Grób nr. 3: na głębokości 50 cm od powierzchni. Głowa schylona na lewe ramię, twarzą

Jak widzimy wyposażenie grobów wcale skąpe. Z ozdób zaledwie kabłączki skroniowe (ryc. 3) i to w różnej ilości, od jednego jak w grobie nr. 12, do sześciu (grób nr. 3). Z przedmiotów codziennego użytku znachodzimy drewniane wiadereczka niewielkich rozmiarów. Brak natomiast metalowych części ubioru (sprzączek do pasów) jakoteż broni. Etnicznie przynależy cmentarzysko do grupy Słowian zapewne nadwiślańskich, przyczem datować je trzeba na podstawie monетки z gr. nr. 3 na XI w.

Ryc. 2. Planik sytuacyjny stanowisk na polu „Zachmielnica”. ↑ groby szkieletowe.

Fig. 2. Plan de situation de tombeaux et de fonds de cabanes au champ „Zachmielnica”. ↑ = tombeaux à squelettes.

ku wschodowi. Dochowały się czaszka, kości długie i kręgi, brak natomiast żeber. Długość szkieletu 165 cm. W odległości 20 cm od stóp znajdowały się fragmenty żelaznych obręczy z drewnianego wiaderka. Obręcze półkoliste, o przekroju poprzecznym w kształcie litery D. Wiaderko miało formę ściętego stożka, gdyż średnica zachowanych obręczy wynosi od 12 do 15 cm. Pod czaszką dwa kabłączki skroniowe, trzeci w odległości 5 cm za kością potyliczną, trzy dalsze na lewym ramieniu. Kabłączki wykonane są z drutu z lichego srebra, o średnicy 3,8—5 mm, średnica zaś kabłączków waha się od 15—20,6 mm. Koło prawego kolana srebrna monетка-krzyżówka z XI w.

Grób nr. 4: na głębokości 50 cm zachowały się kości długie nóg i rąk, brak natomiast czaszki. Do tego szkieletu należy niewątpliwie czaszka z grobu nr. 5, znaleziona na głębokości 15 cm. Widocznie więc ona była wyruszona pługiem z pierwotnego położenia. Oba groby bez zabytków.

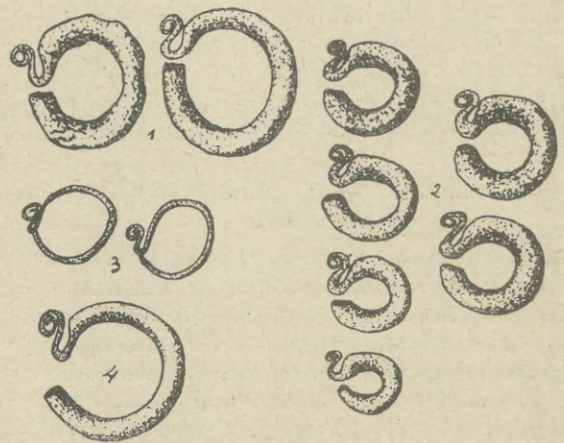
Grób nr. 6: na głębokości 50 cm. Brakowało kości dłoni i palców rąk. Długość szkieletu wynosiła 173 cm.

Grób nr. 7: na głębokości 20 cm. Był to zniszczony szkielet dziecka. W pobliżu kości czaszki leżały dwa małe kabłączki skroniowe z cienkiego (2 mm) drutu srebrnego o średnicy 19 mm.

Grób nr. 12: czaszka uszkodzona pługiem. Pod głową duży kabłączek skroniowy z lichego srebra, o średnicy 36 mm (średnica drutu 5,5 mm).

Grób nr. 25: na głębokości 50 cm. Długość szkieletu, wyciągniętego na wznak wynosiła 170 cm.

wierzchni), i zawierała: kilkanaście skorup, z których można było zrekonstruować w części naczynie toczone na kole (ryc. 4 a). Kołnierz naczynia szeroki na 36 mm, zdobiony jest płytkami, nieregularnymi brózdami, przecinającymi się ukośnie,

Ryc. 3. Goszyce, pow. miechowski. Kabłączki skroniowe z grobów szkieletowych. 1 z gr. 1, 2 z gr. 3, 3 z gr. 7, 4 z gr. 12. $\frac{2}{3}$ w. n. — Fig. 3. Goszyce, arrondt. de Miechów. Boucles d'oreilles des tombeaux à squelettes. 1 du tomb. 1, 2 du tomb. 3, 3 du tomb. 7, 4 du tomb. 12. $\frac{2}{3}$ gr. nat.

oraz niewyraźną listwą okolną, przebiegającą bliżej wewnętrznego brzegu. Krótką stosunkowo szyję oddziela wąska listewka od nieznacznie załamanego (w miejscu swej największej wydętości), brzuśca, zdobionego w górnej części brózdami, przecinającymi się skośnie. Przybliżone wymiary naczynia: wewnętrzna średnica otworu wynosi 170 mm, średnica zewnętrznego brzegu kołnierza

250 mm, średnica największej wyđętości brzuśca 230 mm, wysokość 180 mm. Głina siwa, dobrze wypalona, po stronie wewnętrznej śłady koła garncarskiego. W tejże jamie znaleziono jeszcze skorupę z siwej gliny, zdobioną poziomymi i skośnymi pasmami płytkich, skośnie biegnących brzd, oraz fragment brzegu naczynia.

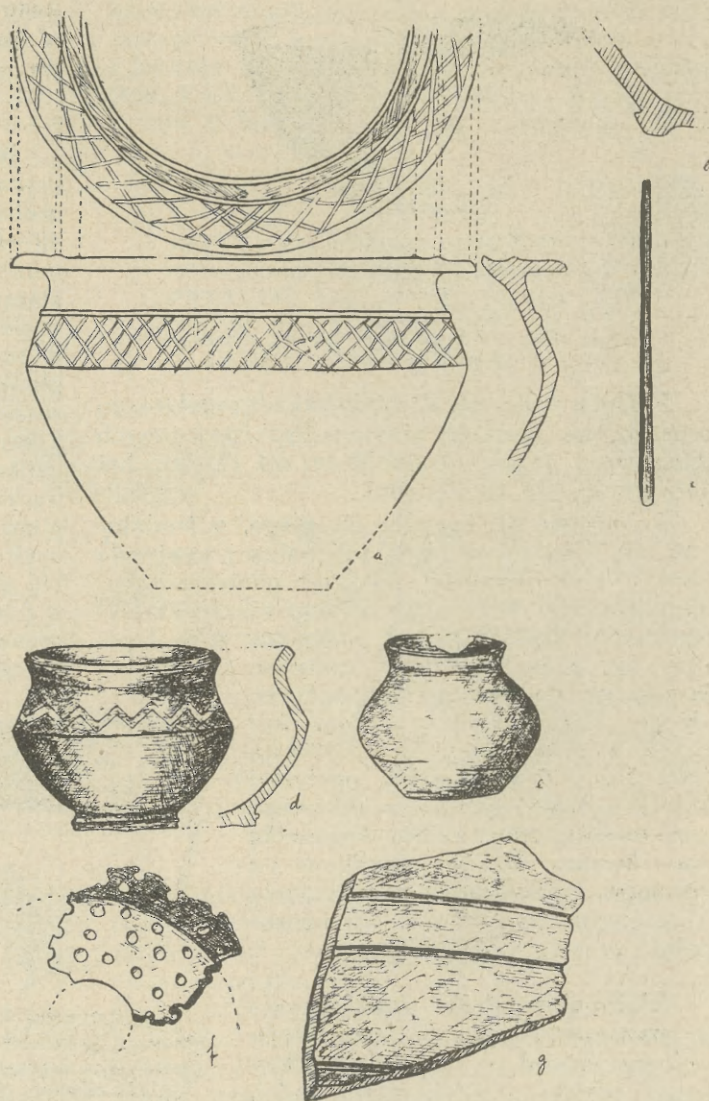
Palenisko nr. 11 okrągłe, o średnicy 160 cm, wyłożone było niedbale kamieniami i zawierało obok grudek gliny przepalanej ułamek naczynia z gliny siwej na powierzchni, a wewnątrz różowej, o dnie pierścieniowatym (ryc. 4 b), oraz przedmiot brązowy w postaci czworokątnego drutu, długiego na 89 mm, grubego 3 mm. Jeden z końców jest nieznacznie rozszerzony i dłutowato zaokrąglony (ryc. 4 c).

Palenisko nr. 17 kształtu prawie kwadratowego, o boku 110 cm, sięgało 10 cm wgłęb t. j. 60 cm od powierzchni. Dno wyłożone było płaskimi kamieniami. Materiałów zabytkowych nie zawierało. Natomiast w odległości zaledwie kilkadziesiąt cm od tegoż paleniska znaleziono małe naczynie z siwej, dobrze wypalanej gliny, z brzegiem nazewnątrz wygiętym, z brzuścem załamany i dnem wyodrębnionym (podstawkowem!). Jest ono ornamentowane na górnej części brzuśca wygładzaną linią zygzakowatą (ryc. 4 d). Wymiary naczynka: wysokość 45 cm, średnica otworu 45 mm, średnica dna 29 mm, średnica brzuśca 55 mm. Drugie naczynie uszkodzone, z siwej gliny, o powierzchni chropowatej, ma brzeg wygięty nazewnątrz, brzusiec zaokrąglony, nieornamentowany (ryc. 4 e). Wymiary: wysokość 40 mm, średnica otworu 35 mm, średnica dna 26 mm, średnica brzuśca 45 mm. Dalej znalazł się tu fragment dna(?) naczynka sitkowego, z bladej czerwonawej gliny²⁾ (ryc. 4 f). Dziurki o średnicy 4—5 mm przebijane są od zewnątrz i przebiegają w dość regularnych liniach. W środku dna(?) większy otwór o średnicy 2 cm.

Palenisko nr. 20 miało głębokości 35 cm, dno wyłożone było kamieniami, a ściany boczne wylepione gliną. Kształt prostokąta o boku dłuższym 116 cm. Wśród kamieni znalazła się skorupa z siwej, dobrze wypalanej gliny, o powierzchni zewnętrznej i wewnętrznej ceglastej, zdobiona trzema podłużnymi, równoległymi brzdami, przebiegającymi w nierównych odstępach (ryc. 4 g).

²⁾ Podobny ułamek znaleziono w Dalowicach pow. Miechów, wśród materiału z okresu wpływów kultury prowincjonalno-rzymskiej i z okresu lateńskiego. To naczynie jest nieco większe od goszyckiego i ma pierścień między brzegiem dna(?) a dużym, środkowym otworem niedziurkowanym. Z badań Dr. T. Reymana.

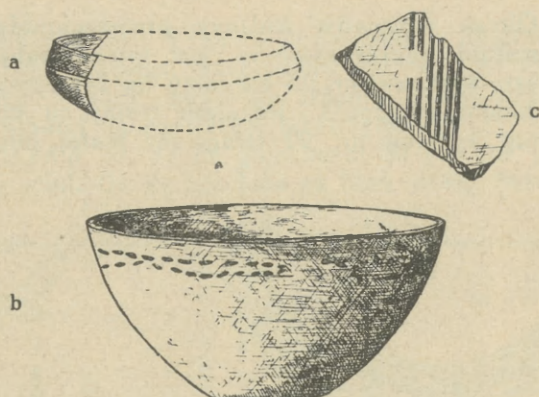
Okres wpływów kultury prowincjonalno-rzymskiej reprezentowany jest przez zabytki z chaty słupowej nr. 23 i z jamy nr. 24, opisane na innym miejscu³⁾. Ponadto mamy tu kilka skorup z jamy nr. 22 (fragment małej miski,

Ryc. 4. Goszyce, pow. miechowski. a—b i d—g Ceramika siwa toczona na kole. c — tloczek brązowy, a — w $\frac{1}{6}$, b—g — w $\frac{1}{2}$ w. n. — Fig. 4. Goszyce, arrondt. de Miechów. a—b et d—g — Céramique gris, faite au tour de potter. c — ciselet en bronze. a — en $\frac{1}{6}$, b—g en $\frac{1}{2}$ gr. nat.

o czarnej lśniącej powierzchni, (ryc. 5 a). Tu też zaliczyć trzeba kilkanaście skorup z paleniska nr. 19, niecharakterystycznych, przeważnie z czarnej lub czerwonawej gliny, o chropowatej powierzchni, oraz ułamek naczynia sitkowego, zupełnie podobnego do wspomnianego wyżej z Dalowic.

³⁾ Przegląd Archeologiczny T. V. Rok 1933—1934: Mgr. J. Bartys: Osada z wczesnego okresu wpływów kultury prowincjonalno-rzymskiej w Goszycach pow. miechowski, str. 104.

Ryc. 5. Goszyce, pow. miechowski. a—b Ceramika z grobu podkloszowego, c skorupa z jamy 13. $\frac{5}{7}$ w. n. Fig. 5. Goszyce, arrondt. de Miechów. a—b Céramique d'un tombeau sous cloche, c tesson du fond de cabane no 13. $\frac{5}{7}$ gr. nat

Pałenisko nr. 19 miało kształt regularnego prostokąta, o ścianach prostopadłych, wyłożonych gliną. Dno na głębokości 60 cm od powierzchni zarzucone było kamieniami.

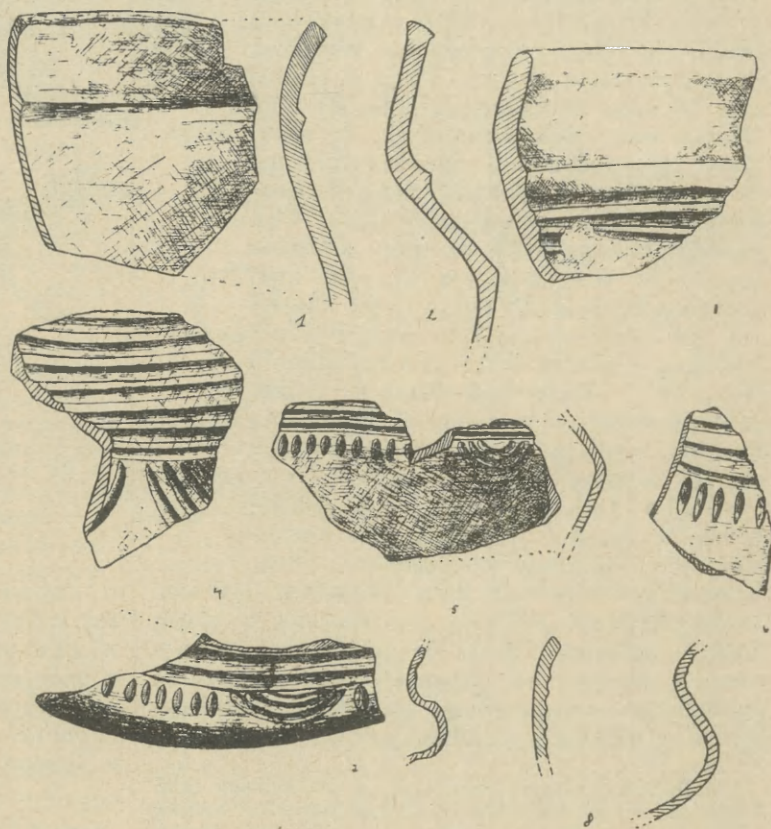
Jama nr. 13 kształtu okrągłego, o średnicy 150 cm, wypełniona była próchnicą i zawierała obok dużych ułamków polepy z odciskami grubych patyków kilkanaście skorup niecharakterystycznych. Sądząc jednak z wyglądu gliny i porównując z materiałem z chaty nr. 23, można je zaliczyć do późnego okresu rzymskiego. Przemawiałaby za tem skorupka z ornamentem grzebykowym (ryc. 5 c). Z tejże jamy pochodzi kilka fragmentów naczynia sitkowego z szaro-siwej gliny, z dużą domieszką ziarn kwarcu. Dziurki przebijane od zewnątrz, przyczem powierzchnia wewnętrzna wygładzona. Brzeg zupełnie prosty, zaokrąglony.

Ciałopalny grób podkloszowy z wczesnego okresu lateńskiego odkryty został w lesie goszyckim (patrz mapka stan 2) przez ludzi, karczujących pniaka. W czasie pracy grób zupełnie zniszczyli, wyrzucając wraz z ziemią i skorupy, które następnie przy zasypywaniu dołu z powrotem wrzucili. Niestety gęsty las i niepogoda (śnieg) nie pozwoliły na dokładne zbadanie stanowiska. Ograniczono się jedynie do wyrzucenia ziemi z zasypanego dołu i wybrania skorup. Materiał przedstawia się w postaci kilkudziesięciu ułamków ceramiki z kruchej, słabo wypalanej gliny, z domieszką ziarn kwarcu, o powierzchni wewnętrznej czarnej, zewnętrznej zaś różowawoszarej, chropowatej. Rekonstrukcja klosza na podstawie tych ułamków jest niemożliwa. Z kilku innych skorup udało się skleić

fragment misy niemal półkulistej, z płaskim dnem, łagodnie przechodzącym w ścianę boczną. Brzeg zupełnie prosty, zaokrąglony. Poniżej brzegu przebiegają wokoło dwie nieregularne i mało wyraźne linie płytkich dołków, wytłoczonych zapewne stempekami. Na dnie misy po stronie wewnętrznej dwie płytkie brzozy wytłoczone, przecinające się w formie nieregularnego krzyża. Wysokość misy wynosi 95 mm, średnica dna 70 mm (ryc. 5 c).

Wczesna epoka brązu.

Wczesną epokę brązu reprezentuje w Goszycach kultura trzcinięcka (ryc. 6). Między grobami nr. 3 i nr. 4 znaleziono na głębokości 40—60 cm kilkanaście skorup, które według ornamentu można podzielić na dwie grupy. Pierwszą stanowią skorupy z gliny stosunkowo dobrze wypalanej, z drobną domieszką ziarn kwarcu, o powierzchni lśniącej, jakkolwiek niezupełnie gładkiej, barwy płowo-żółtawej lub szarej. Wyróżniają się tu: fragment workowatego naczynia z szyją i brzegiem wygiętym nazewnątrz, z listwą trójkątną dookoła szyji, (ryc. 6, 1) takż brzeg naczynia mniejszego, oraz część naczynia z brzegiem skośnie ściętym z listwą, biegnącą dookoła szyji i brzuścem załamanym pod kątem (ryc. 6, 2). Do drugiej grupy należą skorupy z czarnej gliny, o powierzchni matowej, czarnej lub szarej, zdobione motywem żłobkowanych równoległych brzd, obiegających zwykle wokoło szyję, lub w postaci

Ryc. 6. Goszyce, pow. miechowski. Ceramika trzcinięcka. $\frac{1}{2}$ w. n. — Fig. 6. Goszyce, arrondt. de Miechów. Céramique du type de Trzcinięc. — $\frac{1}{2}$ gr. nat.

łuków na górnej części brzuśca, oraz szerokich, pionowych stempelków. Profile brzuśców są silnie łukowate (ryc. 6, 3—8). Była tu może ziemianka, zniszczona przez cmentarzysko wczesnohistoryczne. Z I okresu brązu pochodzą dwa groby szkieletowe odkryte przez Dr. T. Reymana na gruntach kolonii „Legjonówka“⁴).

Jamy bez zabytków.

Stanowisk niezawierających poza gliną przepaloną i kamieniami innych materiałów zabytkowych, było sześć, z czego dwie jamy i cztery paleniska.

Palenisko nr. 8 koliste, o średnicy 110 cm, było zarzucone drobnymi kamieniami, dno zaś miało wyłożone pokładem przepalanej gliny.

Palenisko nr. 9 kształtu nieregularnie owalnego, z osią dłuższą 220 cm, sięgało do głębok. 20 cm. Blżej północnego krańca kilka małych kamieni. Było ono naruszone przez wczesnohistoryczny grób nr. 25.

Palenisko nr. 15 i nr. 16, oba kształtu owalnego, o prawie tych samych wymiarach (dług. 125—130 cm, głęb. 10—15 cm), zarzucone były nielicznymi kamieniami, oraz węglem drzewnym i przepaloną gliną.

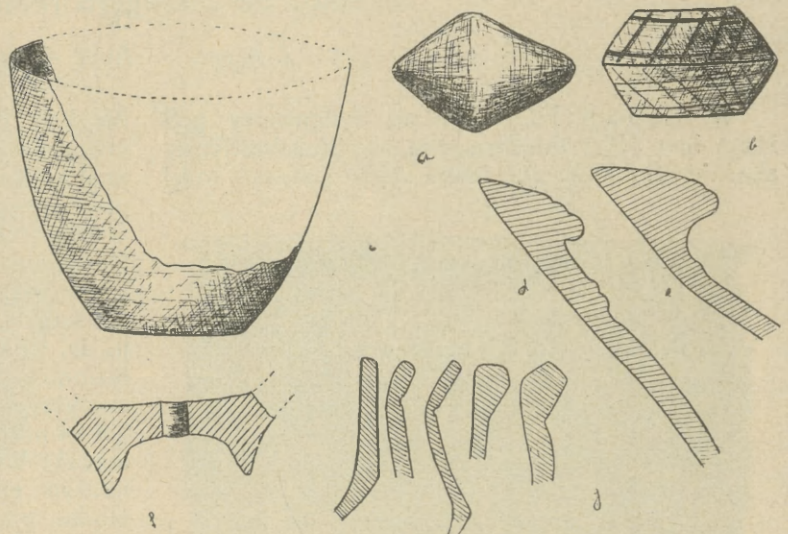
Jama nr. 14 owalna, głęboka na 38 cm (78 cm od powierzchni), miała oś długą na 185 cm.

Jama nr. 18 płytka, prawie okrągła z osią 175 cm długą.

Materiały luźne.

Wśród obfitego materiału ceramicznego, luźnie z powierzchni pola „Zachmielnica“ zebranego, wyróżniają się większe fragmenty naczyń glinianych, szereg rozmaitych brzegów, przeszlik i grzechotka. Gliniany przeszlik dwustożkowy, ścięty, z kraterami, jest zdobiony w jednej części szerokimi i rzadkimi brózdami skośnymi, przecinającymi dwie poziome brózdki okolne. W części drugiej bardziej gęste skośne rysy, wykonane ostrym narzędziem, przecinają trzy poziome, nieregularne w swym przebiegu, okolne kreski (ryc. 7 b). Grzechotka z żółtej, chropowatej gliny, jest dwustożkowa, o końcach tępych, zaokrąglonych. Długość jej wynosi 49 mm, szer. 33 mm (ryc. 7 a). Wewnątrz pusta, zawierająca mały okrągławy kamyk kwarcytowy. Oba przedmioty znaleziono na terenie cmentarzyska wczesnohistorycznego. Mamy dalej duży fragment glinianego kubka z lekko rozchylną nazewnątrz ścianą boczną, z prostym zupełnie brzegiem i małym płaskim dnem (ryc. 7 c). Gлина czarna z domieszką bardzo drobnego piasku, powierz-

chnia gładka. Wysokość kubka wynosi 68 mm, szerokość otworu 90 mm, średnica dna 35 mm. Część wielkiego naczynia z kieżą (Krausengefäss) z siwej gliny, z małą stosunkowo domieszką ziarn kwarcu, o powierzchni zewnętrznej i wewnętrznej ceglastej, zdobionego na kołnierzu dwiema płytkami brózdami okolnymi, przebiegającymi bliżej zewnętrznego brzegu kołnierza. Na granicy szyji i brzuśca również dwie okrężne, szersze brózdki (ryc. 7 d). Dwa ułamki brzegów drugiego naczynia z kieżą, nieznacznie różniące się od

Ryc. 7. Goszyc pow. miechowski. Znaleźiska luźne z powierzchni pola „Zachmielnica“. a — grzechotka glin., b — przeszlik, c — skorupy. ¹/₂ w. n. — Fig. 7. Goszyc, arrondt. de Miechów. Trouvailles isolés de la surface du champ Zachmielnica. a — Hochette en argile, b — fusaiolle en argile, c — g — tessons. ¹/₂ gr. nat.

poprzedniego w ukształtowaniu kołnierza (ryc. 7 e). Ciekawem jest dno naczynia, wykonanego ze słabo wypalanej gliny, zmieszanej z grubymi ziarnami piasku, o powierzchni żółtej chropowatej. Naczynie to jest jakgdyby na niskiej pustej nóżce, w środku zaś dna znajduje się okrągły otwór o średnicy 12 mm (ryc. 7 f). Mamy dalej kilka skorup czarnych, gładzonych naczyń z okresu wpływów rzymskich, o brzegach zupełnie prostych, lub profilowanych (ryc. 7 g), pewną ilość ułamków ceramiki siwej toczonej na kole, szereg brzegów naczyń chropowatych, trudnych do określenia czasowo z profilami bardzo urozmaiconymi, wreszcie znaczną ilość skorup niecharakterystycznych. W ten sposób przedstawiały się materiał zabytkowy, zdobyty w czasie kilkunastodniowych prac badawczych w Goszycach. Jest on bardzo ciekawy pod względem jakości i obfity ilościowo. Materiał ten wykazuje, że osadnictwo przedhistoryczne miało tu swój ulubiony teren.

Na tem miejscu niech wolno mi będzie złożyć w imieniu wszystkich prehistoryków, biorących udział w kampanji goszyckiej, podziękowania właścicielom majątku Goszyc, J. W. Państwu Inż. Kernom, za łaskawą i serdeczną gościnę.

⁴) Przegląd Archeologiczny. T. V. Rok 1933—1934. Dr. T. Reyma n: Groby z wczesnej epoki brązowej w Goszycach pow. miechowskiego, str. 101.